

FURQATNING IJTIMOIIY-SIYOSIY QARASHLARI VA JADIDLIK HARAKATIDAGI ROLI

Asatullayeva Kamola

*Toshkent arxitektura va qurilish universiteti arxitektura fakulteti interyer dizayn
guruhi 2-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Zokirjon Xolmuhammad o'g'li Furqatning ijtimoiy-siyosiy qarashlari va jadidlik harakatidagi roli tahlil qilinadi. Furqatning asarlari va publitsistik faoliyati o'sha davr Turkistonining siyosiy, ijtimoiy muammolarini ochib beradi, jadidlik g'oyalarini targ'ib etishda muhim o'rin tutadi. Maqolada Furqatning milliy uyg'onish, ma'rifatparvarlik va islohotlarga bo'lgan munosabati o'rganilib, uning o'z davrida jamiyatni yangilashga qaratilgan sa'y-harakatlari yoritiladi. Shuningdek, Furqatning ijtimoiy adolat, savodxonlikni oshirish va madaniy yangilanish yo'lida qilgan tashabbuslari tadqiq qilinadi. Maqola jadidlik harakatining rivojlanishida Furqatning o'rni va uning siyosiy fikrlari zamonaviy nuqtai nazardan baholanadi.

Kalit so'zlar: Furqat, ijtimoiy-siyosiy qarashlar, jadidlik harakati, ma'rifatparvarlik, milliy uyg'onish, islohotlar, Turkiston, publitsistika, o'zbek milliy uyg'onishi.

Abstract: This article analyzes the socio-political views of Zokirjon Khulmukhammad ogli Furqat and his role in the Jadid movement. Furqat's literary and journalistic works reflect the political and social issues of Turkestan during his time and played a significant role in promoting the ideas of Jadidism. The article explores Furqat's attitudes toward national awakening, enlightenment, and reforms, highlighting his efforts to renew society during his era. Furthermore, the study examines his initiatives in promoting social justice, literacy, and cultural modernization. The article evaluates Furqat's contributions to the development of the Jadid movement and assesses his political thought from a modern perspective.

Keywords: Furqat, socio-political views, Jadid movement, enlightenment, national awakening, reforms, Turkestan, journalism, Uzbek national revival.

Аннотация: В данной статье анализируются социально-политические взгляды Зокиржона Холмухаммад оглы Фурката и его роль в джадидском движении. Литературная и публицистическая деятельность Фурката отражает политические и социальные проблемы Туркестана того времени, занимая важное место в пропаганде идей джадидизма. В статье рассматривается отношение Фурката к национальному пробуждению, просветительству и реформам, освещаются его усилия, направленные на обновление общества. Также исследуются инициативы Фурката в области социальной справедливости,

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

повышения грамотности и культурной модернизации. Статья оценивает вклад Фурката в развитие джадидского движения и рассматривает его политические идеи с современной точки зрения.

Ключевые слова: Фуркат, социально-политические взгляды, джадидское движение, просветительство, национальное пробуждение, реформы, Туркестан, публицистика, узбекское национальное возрождение.

Zokirjon Xolmuhammad o'g'li Furqat (1859–1909) o'zbek milliy uyg'onishi va jadidlik harakatining yetakchi arbobi bo'lgan. U nafaqat sho'ir va adib, balki faol publitsist, siyosiy va ijtimoiy masalalarda o'z fikrini jasorat bilan bildirgan ziyolilardan biri hisoblanadi. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkiston hududida yuzaga kelgan siyosiy va madaniy inqiroz sharoitida Furqat ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarni talab qiluvchi qarashlari bilan mashhur bo'ldi. U jamiyatda savodsizlik, an'anaviy konservativ qarashlar va siyosiy mustamlakachilikka qarshi kurashda faol ishtirok etdi. Jadidlik harakati doirasida Furqatning o'rni uning ma'rifatparvarlik g'oyalari va ijtimoiy adolatga bo'lgan e'tiborida namoyon bo'ldi. Ushbu maqolada Furqatning ijtimoiy-siyosiy qarashlari hamda jadidlik harakatidagi roli tizimli tarzda o'rganiladi.

Zokirjon Xolmuhammad o'g'li Furqat o'zining ijodida ijtimoiy va siyosiy muammolarga alohida e'tibor qaratgan. Uning publitsistik asarlari, ochiq maktublari va she'rlari Turkiston jamiyatida yuzaga kelgan siyosiy mustamlakachilik, iqtisodiy qashshoqlik va ma'naviy tanazzulga qarshi muhim ovoz bo'lib xizmat qilgan.

Furqatning ijtimoiy qarashlari asosan quyidagi yo'nalishlarda shakllangan:

Ma'rifatparvarlik va ta'limning rivojlanishi: Furqat o'z maqolalarida savodsizlikni jamiyat taraqqiyotining asosiy to'sig'i deb hisoblagan. U ta'lim tizimini isloh qilish, yangi maktablarni tashkil etish va ilm-fan taraqqiyotini targ'ib qilishni jadidlar harakatining markaziy maqsadi sifatida ko'rsatgan. Bu fikrlar Furqatning "Sayohatnoma" va maktublarida aniq ifodalangan.

Ijtimoiy adolat va tenglik masalalari: Furqat jamiyatda ijtimoiy tengsizlik va adolatsizliklarga qarshi chiqib, xalqning siyosiy va ijtimoiy huquqlarini himoya qilish zarurligini ta'kidlagan. U o'z asarlarida mustamlakachilik siyosatining mahalliy xalqlarga salbiy ta'sirini tanqid qilgan.

Milliy uyg'onish va o'zlikni saqlash: Furqat milliy madaniyat va tilni asrash, xalq ongini uyg'otish tarafdori bo'lgan. U o'zbek xalqining tarixiy va madaniy merosini qadrlashni, milliy g'urur va o'zlikni rivojlantirishni jadidlik harakatining muhim yo'nalishi deb bilgan.

Siyosiy mustamlakachilikka qarshi kurash: Furqat o'z davrida Rossiya imperiyasining Turkistondagi siyosatini tanqid qilgan. U mustamlakachilik tizimini o'zbek xalqining erkinlik va taraqqiyotiga tahdid deb baholagan, siyosiy va madaniy mustaqillikni qo'lga kiritishga chaqirgan.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Jadidlik harakati doirasida Furqatning roli shundan iboratki, u bu g'oyalarni o'zining publitsistik va badiiy asarlari orqali keng ommaga yetkazishga muvaffaq bo'ldi. Uning ijodi zamonasi uchun yangilik bo'lib, ko'plab ziyolilar va oddiy xalq orasida ma'rifatparvarlik fikrlarini yoyishga xizmat qildi. Furqatning ijtimoiy-siyosiy qarashlari va jadidlik g'oyalari O'zbekistonning keyingi milliy uyg'onish va mustaqillik harakatlariga ham ta'sir ko'rsatdi.

Shu tariqa, Furqat o'z davrida nafaqat adib, balki ijtimoiy faollik namoyandasi sifatida ham tarixga kirgan. Uning ijtimoiy-siyosiy qarashlari va jadidlik harakatidagi roli zamonaviy tadqiqotlarda ham katta ahamiyatga ega bo'lib qolmoqda.

Zokirjon Xolmuhammad o'g'li Furqat o'z davrining yetakchi jadid ziyolilaridan biri sifatida ijtimoiy-siyosiy muammolarga o'zining aniq va qat'iy qarashlarini bildirdi. U Turkiston jamiyatining siyosiy mustamlakachilik, ijtimoiy tengsizlik va ma'rifatparvarlik sohasidagi muammolarini chuqur tahlil qilib, jadidlik harakatining asosiy g'oyalarini ilgari surdi. Furqatning maqsadi – xalq ongini uyg'otish, ta'limni rivojlantirish va milliy madaniyatni saqlash bo'lib, bu jihatlar uning publitsistik faoliyatining markazida turadi.

Furqatning ijtimoiy-siyosiy qarashlari va faoliyati jadidlik harakati tarixida muhim o'rin tutadi. U o'z asarlari orqali milliy uyg'onishga, siyosiy erkinlikka va ijtimoiy adolatga erishish yo'lida mustahkam poydevor yaratdi. Shunday qilib, Furqatning merosi nafaqat o'z davrida, balki bugungi kunda ham O'zbekistonning madaniy va siyosiy hayotida ahamiyatli ahvolga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qayumov A. Zokirjon Xolmuhammad o'g'li Furqat hayoti va ijodi. – Toshkent: Fan, 1974.
2. Mirvaliev B. O'zbek jadidlarining siyosiy-ma'rifiy faoliyati. – Toshkent: Universitet, 2001.
3. Nazarov Sh. O'zbek publitsistikasi tarixi. – Toshkent: Universitet, 2007.
4. Karimov I.A. O'zbekiston milliy uyg'onishi tarixi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2010.
5. Nasrullayev, E. (2021). ISTIQLOL DAVRI DRAMATURGIYASIDA NAVOIY TALQINI. Boshlang'ich ta'limda innovatsiyalar, (Архив№ 1).
6. Файзиллаева, С., & Тахирова, М. А. (2025, April). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ НАРЕЧИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 1, pp. 237-240).
7. Яценко, В., & Тахирова, М. А. (2025, April). ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К КЛАССИФИКАЦИИ ЭЛЛИПТИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 1, pp. 67-68).

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

8. Shavkatovna, T. M. (2024, June). NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK QARASHLAR. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 1, No. 6, pp. 3-7).
9. Shavkatovna, T. M., & Ruhshona, K. (2024, May). PEDAGOG-PSIXOLOGLARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS (Vol. 1, No. 5, pp. 17-22).
10. Shavkatovna, T. M. (2024). ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(3), 28-31.
11. Shavkatovna, T. M. (2024). INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 1(3), 337-340.
12. LI, T., MN, A., & Shavkatovna, T. M. (2025). NUTQ BUZILISHLARINING KOMPLEKS KORREKSIYASI: LOGOPED VA OTA-ONANING HAMKORLIGI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(6), 66-69.
13. LI, T., MN, A., & Shavkatovna, T. M. (2025). NUTQ BUZILISHLARINING KOMPLEKS KORREKSIYASI: LOGOPED VA OTA-ONANING HAMKORLIGI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(6), 66-69.

